

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Кирилка Симеонова Тагарева
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“
в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки;
професионално направление 3.2. Психология (Социална психология)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 17.11.2023 г. и в интернет страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра Психология към Педагогически факултет като кандидат участва доц. д-р Юрий Павлов Янакиев от катедра Психология към Педагогически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-21-72 от 16.01.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Социална психология), обявен за нуждите на катедра Психология към Педагогически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

За участие в обявения конкурс са подадени документи от единствен кандидат: доц. д-р Юрий Павлов Янакиев от катедра „Психология“ към Педагогически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от доц. д-р Юрий Янакиев комплект материали на електронен и на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на Пловдивския университет.

Кандидатът доц. д-р Янакиев е приложил общо 31 научни труда, от които: 1 монография, 1 публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на об-

разователна и научна степен "доктор"; 2 студии, 22 статии, 2 университетски учебника и 3 учебни помагала. Разпределението на научните трудове в страната и в чужбина е както следва: 27 в страната и 4 в чужбина.

Кандидатът представя също: справка за спазване на минималните национални и допълнителните факултетни изисквания, анотации на научните трудове - на български и английски език; самооценка на приносите - на български и английски език; документи, удостоверяващи учебната и научно-изследователската дейност, включително работа с докторанти и дипломанти, участия в проекти, ръководство на научноизследователски проекти и др.

Приложени са и документи за съответствие с допълнителните изисквания на Педагогически факултет на Пловдивския университет.

Документите и материалите, представени от доц. Юрий Янакиев отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

От изготвената наукометрична справка за спазване на минималните национални и допълнителните факултетни изисквания се вижда, че кандидатът изпълнява количествените изисквания по всички групи от показатели, като общият брой точки надхвърля два пъти и половина необходимата сума, определена от националните и факултетните изисквания. Минимални изисквани точки за професор (национални и факултетни) са общо 660 точки. Реалният брой точки на кандидата е 1660,7 точки.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Доцент д-р Юрий Янакиев е роден през 1970г. в град Пловдив. Защитава изследователска магистратура (2000г.) и докторска дисертация в Университета в По и региона на Адур - Академия Бордо, Франция. Академичната кариера на доц. Янакиев започва в Нов български университет и Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, където той работи от 2006 г. като хоноруван преподавател. От 2009 година след конкурс заема длъжността асистент в Пловдивския университет, а оттогава до днес заема последователно длъжностите главен асистент и доцент по социална психология в катедра „Психология“ на Педагогическия факултет на Пловдивския университет.

В периода 2015-2019 г. той е бил заместник-декан, научен секретар (2012-2015г.) и факултетен координатор по програма „Еразъм+“ (2011-2019г.) на Педагогическия факултет в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. В момента доц. Янакиев е ръководител на магистърски програми „Психология на управлението“ и „Училищна психология“, директор на

Лаборатория по експериментална психология и невронауки, директор на Университетски център за доброволци и главен редактор на списание „Психология на развитието“. Освен това, от 2021 г. доц. Янакиев е ръководител на катедра „Психология и педагогика“ към ДКПРПС (Департамент за квалификация и професионално развитие на педагогическите специалисти) в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представената автобиография показва едно последователно и възходящо образователно, професионално и кариерно развитие на доц. Янакиев.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Преподавателската дейност на кандидата доц. Янакиев обхваща дисциплините Социална психология, Психолингвистика, Социално знание и поведение, Стрес и психично здраве, Социална компетентност и др. Преподаваните академични курсове съответстват на профила на конкурса.

В своята преподавателска дейност доц. Янакиев проявява умения да представя съдържанието на материала по преподаваните дисциплини, от една страна, достъпно и съобразено с предходните познания на студентите и в същото време – на високо ниво на научно познание на новия за тях материал. Представените идеи, позиции и факти са съобразени с новите научни постижения в областта на социалната психология. В преподаването той успешно вплита и резултати от собствените си научни изследвания. Доц. Янакиев умее да вдъхновява и мотивира студентите за научноизследователска работа, за което свидетелстват десетките участия на студенти в ежегодния студентски форум в Педагогическия факултет под негово научно ръководство.

За целите на обучението на студентите и докторантите доц. Янакиев създава и публикува два учебника за студенти, един наръчник, две учебни пособия. Представеното в тях съдържание е научно издържано и умело съобразено с целите на обучението. Учебниците и едно от университетските пособия подпомагат на студентите при подготовката им по учебната дисциплините Стрес и психично здраве и Стрес и стратегии за справяне със стреса. Наръчникът „Лидерство и групово поведение“ е предназначен за студенти, изучаващи теми от социалната психология като Лидерство, Групово поведение, Ефекти на груповата динамика. Учебното пособие „Агресия, насилие и просоциално поведение“ осигурява на студентите допълнителна възможност за надграждане на познанията с актуални теории и изследвания на редица автори чрез препратки към ресурси в мрежата (видеоматериали, литература, електронни и аудио книги).

Работата на доц. Янакиев със студенти и докторанти е разнообразна: той е ръководил 18 успешно завършили дипломанти в ОКС „бакалавър“ и „магистър“; преподавал е на студенти, които гостуват в Пловдивския университет по програмата „Еразмус+“, по специалността на чужд език (френски и английски език). Според представените документи, той е научен ръководител на един успешно защитил докторант: Мила Златева с тема на дисертационния труд “Нагласи и дискриминационни практики към етнически различните деца“ по докторска програма Педагогическа и възрастова психология през 2021 г.

Представените за рецензиране публикации, както посочихме по-горе, са разпределени както следва: общо 31 научни труда, от които 1 монография, 1 публикувана книга, 22 статии, 2 студии, 2 учебника и 3 пособия. Точно 25 от тях са написани на български език, 5 - на английски език и 1- на френски език. Самостоятелните научни трудове са 13 броя; с един съавтор – 11 броя; с двама съавтори – 7 броя. Проблематиката, третирана в тях, съответства на профила на обявения конкурс и показва целенасоченост на автора в неговата научно-изследователска дейност, фокусирана около проблемите на социалната психология.

Представените за рецензиране статии и доклади са публикувани в престижни български и международни издания.

Представените за рецензиране материали не повтарят други, с които доц. Янакиев е участвал в процедура за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Хабилитационният труд на доц. Янакиев е: *Диагностика на бърнаут синдром при педагогическите специалисти. Стратегии за справяне с хроничния стрес на работното място*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 193 стр. ISBN 978-619-202-836-7. В него авторът представя собствено оригинално изследване, осъществено в светлината на теориите на Ханс Селие, Ричард Лазарус и Сюзън Фолкман, Кристина Маслах и др. Избраната от кандидата теоретична основа на изследване е в съответствие с историческата традиция в изучаване на проблематиката, свързана с психосоциалния дистрес, бърнаут и резилиънс и дава възможност за добавяне на един съвременен прочит и успешно продължаване на изследователско-теоретична традиция в това направление.

Анализирани са три основополагащи теми – психосоциален дистрес, бърнаут синдром и психологическия резилиънс. На всяка от тях е посветена отделна глава от монографията. Теоретичните части дискутират етимология и дефиниции на понятията, типологии, симптоми, диагностика и др. Емпиричното изследване е представено в две части. Първата част е посветена на диагностиката на нивото на бърнаут синдром сред педагогическите специалисти у нас, а втората - на диагностиката на психосоциалните рискове и стреса на работното място и развитието на психологическия резилиънс при учителите у

нас и в страни като Австрия, България, Гърция и Италия. Методите, които доц. Янакиев избира да приложи в своето емпирично изследване, му позволяват да постигане поставените цели и задачи. Това са: сертифициран метод за оценка на стреса в работата; авторски въпросник за влиянието на факторите на професионалната, семейната и социалната среда върху появата на бърнаут синдром при педагогическите специалисти; въпросник за самооценка на резилиънс при педагогическите специалисти. Те представляват сериозен принос в изследователската и диагностична практика. Получените резултати обогатяват съществуващите модели за стреса, бърнаут синдрома и резилиънс и дават основание да се зложат специфични дейности за намаляване на негативните аспекти на психосоциалния дистрес в работата на педагогическите специалисти и изграждане на резилиънс.

Доц. Янакиев има публикувана книга на френски език: *Voyage sémiotique vers L'île du jour d'avant d'Umberto Eco* на базата на защитен дисертационен труд, в която представя резултати от дисертационното изследване за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Доц. Янакиев предлага за рецензиране четири статии в съавторство в реферирани и индексирани в световно-известни бази данни с научна информация. Три от тях са публикувани в медицински списания: Медицина, Фолиа Медика, Фронтиери, а едно – в сп. Педагогика.

Три от представените публикации са резултат от съвместни проучвания в екип със специалисти от клинични медицински специалности. В съвместна публикация с Т. Денева и Д. Кескинова (Денева, Т.; Янакиев, Ю.; Кескинова, Д. (2019) Бърнаут синдром при лекари – психологическа оценка и изследване на биомаркери) се оценят психологическите параметри на симптомите на прегаряне във връзка с биомаркерите на стрес сред лекари с различни медицински специалности. В друга публикация (Денева, Т. и Янакиев, Ю. (2021) Оценка на тревожност, депресия и биологични маркери при здравни специалисти със синдром на прегаряне) се изучава нивата на прегаряне, тревожност и депресия, изследвани при здравни специалисти, работещи на 24-часови смени при извънредни условия. Проучени са нивата на стрес, тревожност и депресия заедно с изследване на слюнчен кортизол и гликиран хемоглобин като биомаркери на стреса при медицински специалисти, работещи в условията на спешност. В публикация с Т. Денева и О. Бойкинова (Денева Т., Янакиев, Ю. и Бойкинова, О. (2022) Биомаркери на психичен стрес в слюва на пациенти с COVID-19) се получава доказателство за това, че слюнчените биомаркери са обещаващи инструменти за изследване на стреса, свързан с COVID-19. В изследването съвместно с М.

Златева (Златева, М., Янакиев, Ю. (2021) Педагогическа мултикултурна осъзнатост. Апробиране на скала за изследване на учителски нагласи спрямо етнически различните деца в образованието) се установява, че мултикултурните нагласи се влияят от демографските фактори и психосоциалните фактори на професионалната среда.

Публикациите показват развитието на кандидата с включване на актуални за съвременното теми, допълващи основната му изследователска насоченост.

Публикациите на доц. Янакиев от теоретичен и изследователско-приложен характер са в няколко области на научното познание:

Психосоциален дистрес и бърнаут синдром. В тази област са изучени психосоциалните измерения на стреса: същност, механизми, фактори, риск, диагностика, копинг и изграждане на психологически резилиънс. Анализирани са резултати от изследване на педагогически специалисти, лекари, социални работници, пациенти с онкологични заболявания и пациенти с COVID-19.

Предложен е първия по рода си у нас интегрален и систематичен подход за диагностика, превенция и управление на психосоциалните рискове от бърнаут синдром за развитие на психологически резилиънс при педагогическите специалисти.

Изучени са разстройства в адаптацията и хроничния стрес на работното място чрез изследване на редица серумни и слюнчени биомаркери за оценка на стреса при лекарите. Анализирани са данни във връзка с изследване на бърнаут синдром при лекари у нас, стрес при пациенти с COVID-19., биомаркери на стрес за оценка на депресия и тревожност при медицински специалисти с Бърнаут синдром.

Описани са модели на психосоциалния дистрес, тревожност и депресия при онкологични пациенти на оперативен етап на лечение, в което е използван дистрес термометър, адаптиран за работа в клинична среда у нас.

Училищна среда: агресия, стереотипи и дискриминация е друга област, която привлича вниманието на доц. Янакиев. Описани са форми на агресивно поведение при ученици от първи до дванайсети клас. Разграничаването на формите на агресивното поведение и причините за пораждането му спомагат за изготвяне на конкретни препоръки за подобряване на училищната организация.

Изследвани са нагласите на училищните ръководства в България по отношение на създаването на безопасна и позитивна училищна среда с въпросник за изследване на училищната среда и степента на прояви на агресия. В изследването са участвали училищни ръководства на

35 образователни институции от цялата страна. Отправени са препоръки за подобряване на училищната организация и създаване на условия за безопасна и позитивна училищна среда.

Междоличностни отношения. Тук дискутираните теми са свързани с влиянието на половите стереотипи върху лидерските стилове в съвременното българско семейство; влияние на надеждата върху удовлетвореността от взаимоотношенията в двойката и изграждане на качествени взаимоотношения и привързаност. Разкрити са актуални тенденции, които настъпват в семейната среда в контекста на глобалните психосоциални промени.

Креативност и социална идентичност. Предложени за рецензия са статии, които описват основните приложения на био- и неврофийдбек методите и методите за неинвазивна мозъчна стимулация за разгръщане на потенциала на невротехнологиите като инструменти за личностно развитие и стимулиране на креативността при хора с увреждания. Представени са четири случая на приложение на ЕЕГ биофийдбек при деца със специални образователни потребности – разстройства от аутистичния спектър, дефицит на внимание, умствено изоставане и трудности в социалната адаптация. Описани са подробно подобренията след терапията по отношение на психосоциалните фактори на средата като социални умения, саморегулация, контрол над вниманието, невро-мускулна координация.

В публикацията „Поток и креативност: стратегии, методи и тенденции в изследването на състоянието на потока в творческия процес“ са описани условията и стратегиите за постигане на динамика при потоково преживяване в креативния процес.

В две самостоятелни статии са проучени са аспекти от гениалната артистична креативност на Рембранд ван Рейн и Салвадор Дали, които са обвързани с тяхното личностно развитие и отношението им към процесите на съзряване, социалните конфликти и старостта.

Многобройните теоретични и емпирични изследвания в четирите очертани области се характеризират с прецизност, наличие на достатъчен емпиричен доказателствен материал, използване на съвременни статистически методи за обработка на данните и адекватни изводи. Голяма част от тях имат сериозни практико-приложни възможности за диагностика и могат да бъдат използвани в практиката от психолози и други изследователи.

Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

В представения от кандидата доказателствен материал е направена самооценка на приносите, която напълно приемам. Приносите на доц. Янакиев към научно-изследователския фонд на социалната психология значително обогатяват познанията за междуличностните отношения, стреса и бърнаут синдрома, агресията, стереотипите и дискриминацията в училищна среда, креативността и социалната идентичност. Създадените авторски методики и

адаптираните такива са във вид, напълно приложим в практиката и дават възможност за разгръщане и проверка на изследователски хипотези и за реализиране на диагностична и проучвателна работа „на терен” от психолозите, сблъскващи се с различни проблеми от това естество. Те са особено ценни предвид постоянно нарастващата необходимост от създаване и адаптиране на изследователски и диагностични инструменти.

Значимостта на резултатите от теоретико-изследователската работа на доц. Янакиев е призната не само на национално, но и на международно ниво, което се доказва от публикациите в реферирани и индексирани издания и от представените цитирания. Представените цитирания са общо 100 броя. От тях: 25 цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация; 31 цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране; 44 цитирания или рецензии в нереферирани списания с научно рецензиране.

Спазени са напълно количествените показатели на критериите за заемане на академичната длъжност „професор”.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Представените научни трудове са оригинални научни разработки. Преобладаващата част от проведените изследвания са самостоятелно проведени, а тези, в които е работено в сътрудничество, показват умения за работа в екип в планирането, в провеждането на изследването и в обобщаването на резултатите.

Депозираната документация, включително и забелязаните цитирания са изрядни и отговаряща на всички критерии по смисъла на процедурата за провеждане на настоящия конкурс.

5. Критични забележки и препоръки

Препоръчвам на доц. д-р Юрий Янакиев да продължава да развива своя научно-изследователски потенциал в модерните направления на социалната психология.

Лични впечатления

Като човек и колега доц. Янакиев се характеризира със спокоен и овладян характер, колегиалност и търпение, отговорност и последователност. Той е естет и интелектуалец. Има отлични презентационни умения и способност да вдъхновява и стимулира колеги, студенти и докторанти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. д-р Юрий Янакиев отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“ и Допълнителни факултетни изисквания на Педагогическия факултет на Пловдивския университет.

Кандидатът в конкурса е представил **достатъчен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и конкурса за заемане на длъжността „доцент“. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на доц. д-р Юрий Янакиев е несъмнена.

Постигнатите от доц. д-р Юрий Янакиев резултати в учебната и научно-изследователската дейност, напълно съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Педагогически факултет ПУ „Паисий Хилендарски“ за избор на доц. д-р Юрий Павлов Янакиев на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Социална психология).

05.03.2024. г.

Рецензент: .....

(подпис)

Професор д-р Кирилка Тагарева